

MASARYKOVA UNIVERZITA

Úvod do jazykovědy

Klasifikace jazyků

1) Genetická / genealogická klasifikace

Kritérium příbuznosti jazyků (společný prajazyk)

2) Typologická klasifikace

Základní typy jazyků podle strukturálních rysů

3) Areální / geografická klasifikace

Kritérium geografického rozložení jazyků

4) Sociolingvistická klasifikace

Podle počtu mluvčích jazyků

Genetická klasifikace jazyků

Jazykové rodiny > větve > skupiny (>podskup.)

Klasifikační problémy:

Rozlišení jazyků a dialektů

Ohrožené a vymřelé jazyky

Izolované (nezařaditelné) jazyky

Genetická klasifikace jazyků

1) Rodina indoevropských jazyků (cca 2 mld. mluvčích)

A) Větev evropská. Skupiny:

a) Baltské (litevština, lotyšština)

b) Slovanské (záp.: čeština, slovenština, polština; jižní: slovinština, srbochorvatština, bulharština, makedonština; vých.: ruština, ukrajinština, běloruština)

c) Germánské (sev.: islandština, norština, švédština, dánština; záp.: angličtina, němčina, holandština; mrtvé: gótština, vandalština)

Genetická klasifikace jazyků

1) Rodina indoevropských jazyků

A) Větev evropská. Skupiny:

d) **Keltské** (gaelština, velština...)

e) **Italické** (mrtvé: oskičtina, umberština, latina > podskupina románských jazyků – viz dále)

f) **Řečtina**

g) **Albánština**

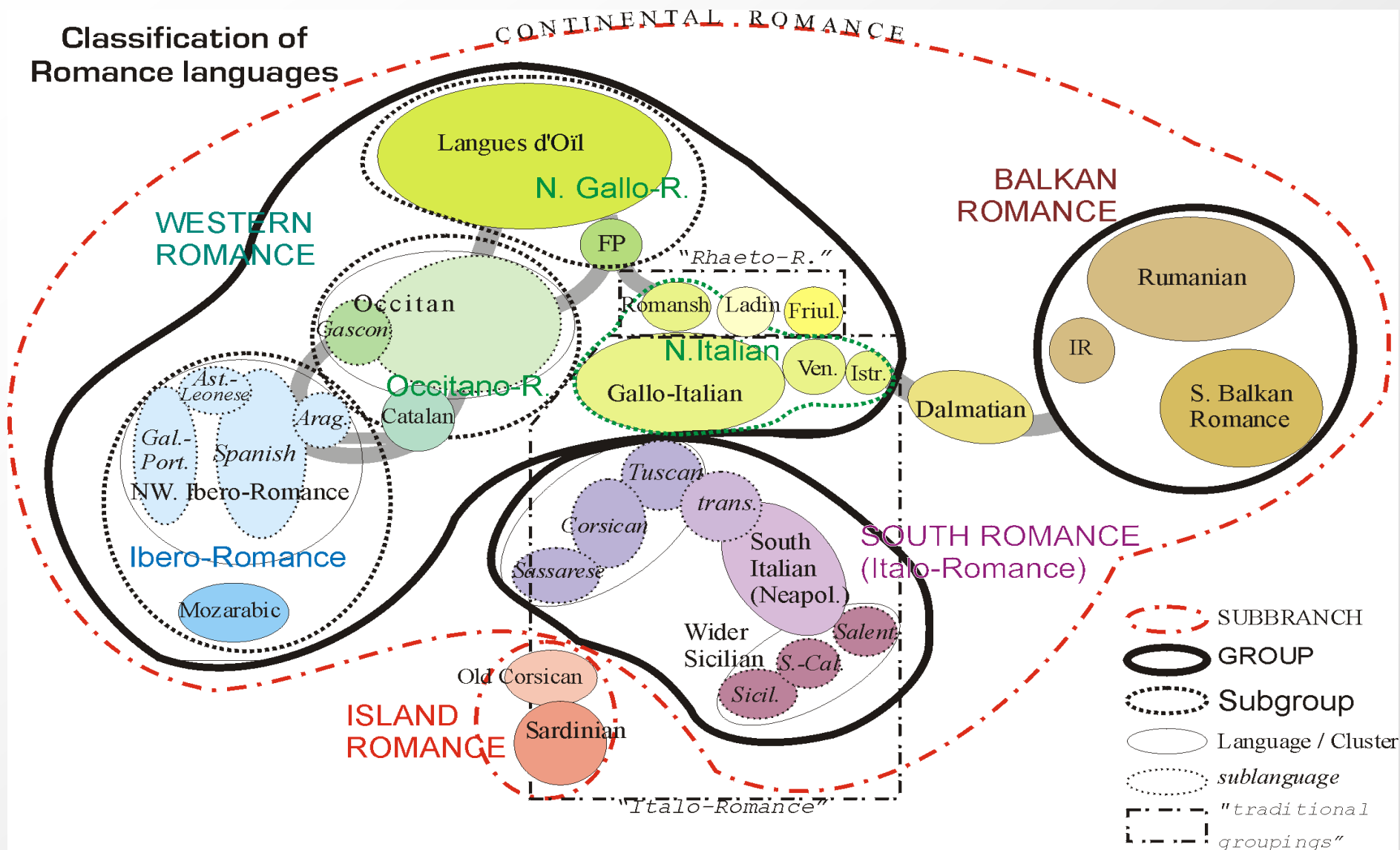
h) **Arménština**

i) **Další vymřelé jazyky** (etruština, dáčtina...)

Románské jazyky

- 1) Španělština**
- 2) Portugalština**
- 3) Francouzština**
- 4) Italština**
- 5) Rumunština**
- 6) Okcitánština**
- 7) Katalánština**
- 8) Rétorománština**
- 9) Dalmatština (mrtvý jazyk) nebo moldavština**
- 10) Sardština**

Classification of Romance languages

Románské jazyky

Genetická klasifikace jazyků

1) Rodina indoevropských jazyků

B) Větev asijská. Skupiny:

a) Indické (hindština, urdština, bengálština, romština...;
mrtvé: sanskrt, védština...)

b) Íránské (perština, kurdština, afghánština/paštu...)

Genetická klasifikace jazyků

2) Rodina tibetočínských jazyků (přes 1 mld. mluvčích)

Skupiny: a) čínština (více jazyků)

b) tibeto-barmské (tibetština, barmština...)

3) Rodina afrických jazyků (přes 700 mil. mluvčích)

Více skupin, příklady jazyků: svahilština, zuluština, rwanda...

Genetická klasifikace jazyků

4) Rodina semitohamitských jazyků (přes 200 mil. mluvčích)

Skupiny: a) semitské (arabština, hebrejština, amharština + mrtvé, např. aramejština, féničtina)

b) hamitské (egyptština: kopština+staroegypt.; berberské: tuaregština; kušitské: somálština)

Genetická klasifikace jazyků

5) Rodina austronéských jazyků (přes 200 mil. mluvčích)

Skupiny: a) západní / indonéské (malajština, indonéština, jávština...)

b) východní / oceánské (fidži, tahitština...)

Genetická klasifikace jazyků

Další jazykové rodiny

6) Drávidské (např. tamilština)

7) Altajské (turecké: např. turečtina, tatarština, uzbečtina; mongolské: např. mongolština; mandžusko-tunguzské: mandžuština)

8) Austroasijské (např. khmerština)

9) Thajské (např. thajština, laoština)

10) Uralské (ugrofinské: např. finština, estonština, maďarština; samojedské)

11) Kavkazské (gruzínština, čečenština, inguščina...)

Genetická klasifikace jazyků

Další jazykové rodiny

12) Americké indiánské (severoamer.: např. navaho, krí, mohikánština; přechodné: majské, nahuatl, araukánština; středoamer.: zapotec; jihoamer.: kečua, aymara...)

13) Papuánské (indicko-pacifické, mnoho jazyků)

14) Australské (mnoho skupin a jazyků)

15) Izolované (např. japonština, korejština, baskičtina)

16) Vymřelé blízkovýchodní a středomořské (např. iberština, sumerština, minojština apod.)

Genetická klasifikace jazyků

Pidgin a kreolština

Pidgin – kontaktní, mezinárodní pomocný jazyk (zjednodušená gramatika, elementy více cizích jazyků, hlavně angl., fr., čínština – např. Nová Guinea, Afrika, Asie)

Kreolština – pidgin > mateřský jazyk (např. Jamajka, Haiti, Réunion, Seychely)

Typologická klasifikace jazyků

S přihlédnutím k charakteristikám více jazykových rovin (fonologická, morfologická – flexe, syntaktická – slovosled)

Typologie podle Skaličky (původně již W. von Humboldt):

Jazyky: 1) izolační, 2) aglutinační, 3) flektivní, 4) introflektivní, 5) polysyntetické

Typologická klasifikace jazyků

1) Izolační jazyky – vyjadřování gram. funkcí pomocnými slovy (angl., čínština). Pevný slovosled, často melodický přízvuk.

2) Aglutinační jazyky – vyjadřování gram. funkcí afixy, každý z nich jen jednu funkci (tureština, maďarština). Příklad: tur. *ev* (dům) *ev-ler* (domy) *ev-ler-in* (genitiv pl. domů). Bez shody mezi subst. a adj.

3) Flektivní jazyky – akumulace více gram. funkcí v jednom afixu (např. stroj > stroj-ů = genitiv+plurál) nebo více afixů stejná funkce. (latina, čeština...). Volný slovosled, shoda.

Typologická klasifikace jazyků

4) Introflektivní jazyky – vyjadřování gram. funkcí alternacemi kořenu slova (arabština, hebrejština). Příklad: arab. KTB: *kátib* (spisovatel), *kitáb* (kniha), *kutub* (knihy), *maktaba* (knihovna).

Ale také evr. jazyky: *man* > *men*, *Mutter* > *Mütter*

5) Polysyntetické jazyky – vyjadřování gram. funkcí kombinacemi plnovýznamových slov a slovosledem (některé indiánské a eskymácké jazyky), obecněji tvoření mnoha složenin (např. němčina). Příklad gram. funkce plnovýzn. slova: indonéština (*orang* – člověk > *orang orang* - lidé)

Areální/geografická klasifikace jazyků

Makroareály:

- 1) Evropa
- 2) Přední Asie a severní Afrika (arabština, islám)
- 3) Indie a Indonésie (sánskrť, hinduismus, buddhismus)
- 4) Východní Asie (čínština, konfucianismus, buddhismus)
- 5) Amerika
- 6) Austrálie
- 7) Ostatní Afrika

Ferdinand de Saussure (1857-1914)

**Ženeva, rodina s vědeckou tradicí
a francouzským původem (hugenoti)**

**Už od dětství zájem o jazyky
(původ jazyků, sanskrt)**

**Studium fyziky a chemie na Ženevské univerzitě,
kromě toho studium filosofie, dějin umění, latiny a
řečtiny, vliv Franze Boppa (*Srovnávací gramatika*)**

**1876 – odchod do Lipska, centra formující se
mladogramatické školy (Brugmann, Osthoff),
studium lingvistiky**

Ferdinand de Saussure (1857-1914)

Pojednání o systému samohlásek v indoevropských jazycích (1878) – odpor mladogramatiků

O užívání absolutního genitivu v sanskrtu (1880) – disertační práce

Od r. 1881 – působení v Paříži (komparativní gramatika), ve 24 letech profesorem gótštiny a staré němčiny.

Po 10 letech návrat do Ženevy, profesor obecné lingvistiky.

1907-1911 – cyklus kurzů obecné lingvistiky, základ jeho nejslavnějšího díla (vydáno posmrtně na základě poznámek Saussurových žáků: Charles Bally + Albert Séchehaye).

1916 – *Kurs obecné lingvistiky*

Kurs obecné lingvistiky (základní pojmy)

- **Synchronní x diachronní přístup**
- **Langue x parole**
- **Jazyk = systém**
- **Syntagmatické x asociativní vztahy**
- **Teorie jazykového znaku: signifiant x signifié**
- **Arbitrárnost, lineárnost, diskontinuita znaku**
- **Sémiologie**

Kurs obecné lingvistiky

Úvod

Dějiny lingvistiky: 3 etapy (gramatika, filologie, „pravá“ lingvistika – komparativní a historická metoda)

Úkoly lingvistiky (popis všech jazyků a jejich vývoje, rekonstrukce prajazyka; odhalení zákonitostí v jazyce; vymezení jazykovědy)

Předmět studia lingvistiky (langue x parole; lingvistika jako součást sémiologie)

Systémy písma (ideografické x fonetické)

Fonologie (= dnešní fonetika, synchronní x fonetika - historická)

Kurs obecné lingvistiky

I. *Obecné principy:* jazykový znak a jeho charakteristiky – arbitrárnost a lineárnost; synchronní a diachronní lingvistika – význam synchronního přístupu.

II. *Synchronní lingvistika:* hodnota jazykových jednotek v rámci systému; syntagmatické a asociativní/paradigmatické vztahy.

III. *Diachronní lingvistika* (primární předmět zájmu: hláskový vývoj + gramatika a slovní zásoba; vliv analogie)

IV. *Geografická lingvistika*

V. *Otázky retrospektivní lingvistiky.*

Závěr: retrospektivní metoda, rekonstrukce slov

Kurs obecné lingvistiky

***Jediným a pravým předmětem lingvistiky je jazyk
uvažovaný sám o sobě a pro sebe.***

***La linguistique a pour unique et véritable objet la
langue envisagée en elle-même et pour elle-même.***